

EVROPSKA KOMISIJA

IZOBRAŽEVANJE IN KULTURA

VSEŽIVLJENJSKO UČENJE: POLITIKE IZOBRAŽEVANJA IN USPOSABLJANJA

ŠOLSKO IZOBRAŽEVANJE IN VISOKO IZOBRAŽEVANJE

Skupna evropska načela za kompetence in kvalifikacije učiteljev¹

Uvod

Namen tega besedila* je določiti skupna evropska načela za učiteljeve kompetence in kvalifikacije kot pomoč oblikovalcem politike na nacionalni in regionalni ravni. Ta načela so bila postavljena kot odgovor na izzive, določene v Skupnem vmesnem poročilu Evropskega sveta in Evropske komisije o napredku izvajanja delovnega programa *Izobraževanje in usposabljanje 2010*.¹

Podlage

Vloga učiteljev je ključna za pomoč pri učenju mladostnikov in odraslih učencev. Učitelji so ključni dejavniki načina razvoja izobraževalnih sistemov in izvajanja reform, ki lahko do leta 2010 oblikuje Evropsko unijo v najuspešnejše na znanju temelječe gospodarstvo na svetu. Priznavajo, da visoko kakovostno izobraževanje omogoča učencem osebno izpolnitev, boljše socialne spretnosti in širše možnosti zaposlitve. Njihov poklic, ki ga navdihujejo vrednote vključevanja in potreba po razvijanju potencialov učencev, ima velik vpliv na družbo in igra ključno vlogo pri napredovanju človeškega potenciala in oblikovanju prihodnjih generacij. Zato vidi Evropska unija, da bi uresničila svoj visoko zastavljeni cilj, vlogo učiteljev, njihovo vseživljenjsko učenje in poklicni razvoj kot ključno prednostno nalogo.

Učitelji bi se morali biti sposobni odzivati na nastajajoče izzive družbe znanja, v njej dejavno sodelovati in pripraviti učence na to, da bodo samostojni vseživljenjski učenci. Zato bi morali biti sposobni vplivati na proces učenja in poučevanja s stalnim angažiranjem na

* Pobudo za pripravo tega dokumenta je dala sredi leta 2004 Evropska komisija – GD izobraževanje in kultura. Na podlagi poprejšnjih razprav in gradiv iz projekta *Education and Training 2010* je posebna ekspertna skupina (prof. Sonia Blanford, Velika Britanija; prof. Bernard Cornu, Francija; prof. Hannele Niemi, Finska in prof. Pavel Zgaga, Slovenija) oblikovala osnutek dokumenta, ki je bil nato obravnavan na "testni konferenci" junija 2005 (gl. spletno stran, navedeno zgoraj, pod naslovom). Dokument je sedaj v postopku sprejemanja v organih Evropske unije.

¹ *Izobraževanje in usposabljanje 2010 – Uspeh lizbonske strategije je odvisen od nujnih reform* sta skupaj sprejela Svet in Komisija dne 26. februarja 2004. To poročilo je priporočilo "prednostno" oblikovanje skupnih referenc in načel na številnih področjih, vključno s kompetencami in kvalifikacijami učiteljev in inštruktorjev, str. 28.

področju poznavanja predmeta, vsebine kurikula, pedagogike, novosti, raziskav ter socialnih in kulturnih razsežnosti izobraževanja. Izobraževanje učiteljev mora biti na visoki izobraževalni ravni ali temu enakovredni ravni in ga mora podpirati tesno partnerstvo med visokošolskimi zavodi in zavodi, kjer se bodo učitelji zaposlili.

Učitelji imajo tudi ključno vlogo pri pripravi učencev na njihovo vlogo državljanov EU. Kot taki morajo biti sposobni priznavati in spoštovati različne kulture. Neposredne izkušnje iz drugih evropskih držav pomagajo učiteljem pri odzivanju na ta izziv. Prednostna naloga mora zato biti oblikovanje medsebojnega zaupanja in priznavanja kompetenc in kvalifikacij² učiteljev med državami članicami.

Čeprav imajo učitelji v družbi zelo pomembno vlogo, pa ne morejo delovati sami. Njihovo visoko kakovostno izobrazbo morajo podpirati zavodi, kjer so zaposleni, v okviru doslednih nacionalnih ali regionalnih politik, za katere so zagotovljena ustrezna sredstva. Te politike morajo obravnavati začetno izobraževanje učiteljev in stalni poklicni razvoj, umeščene pa morajo biti tudi v širši okvir politike izobraževanja na splošno. Tisti, ki usposablajo učitelje, vplivajo na kakovost učenja in jih je zato treba podpirati kot del nacionalnega ali regionalnega sistema.

Skupna načela

Ta skupna evropska načela bi morala zagotavljati spodbudo za oblikovanje politik, ki bodo povečale kakovost in učinkovitost izobraževanja po vsej uniji. Skupna evropska načela so

- **poklic z dobro izobrazbo:** visoko kakovostni sistemi izobraževanja zahtevajo, da imajo vsi učitelji diplomu visokošolskega zavoda, tisti, ki delajo na področju začetnega poklicnega izobraževanja, pa morajo imeti visoko izobrazbo iz svojega poklicnega področja in ustrezno pedagoško kvalifikacijo. Vsak učitelj mora imeti možnost nadaljevati šolanje na najvišji ravni in s tem razviti svoje kompetence poučevanja ter povečati svoje možnosti za poklicno napredovanje. Izobraževanje učiteljev je multidisciplinarno. To zagotavlja učiteljem obsežno poznavanje predmeta, dobro znanje pedagogike, spretnosti in kompetence, ki so potrebne za vodenje in pomoč učencem, ter poznavanje socialne in kulturne razsežnosti izobraževanja.
- **poklic, umeščen v okvir vseživljenjskega učenja³:** učitelje je treba med njihovo celotno poklicno potjo podpirati pri nadaljevanju njihovega poklicnega razvoja. Sami učitelji in njihovi delodajalci se morajo zavedati pomembnosti pridobivanja novega znanja in učitelji bi morali biti sposobni uvajati novosti ter pri svojem delu uporabljati kazalce dobre prakse. Zaposleni morajo biti v zavodih, ki cenijo vseživljenjsko učenje, da se lahko razvijajo in prilagajajo med svojo celotno poklicno potjo. Učitelje bi morali spodbujati, da sledijo kazalcem učinkovite prakse in uporabljajo novosti in raziskave, da lahko sledijo razvijajoči se družbi znanja. Spodbujati jih je treba k dejavnemu sodelovanju v poklicnem razvoju, kar lahko vključuje, da preživijo določena časovna obdobja zunaj

² Kvalifikacije in dosežke učiteljev je treba razumeti v evropskem ogrodju kvalifikacij.

³ Vseživljenjsko učenje učiteljev je lahko formalno in neformalno. Vključuje izobraževanje, usposabljanje, prekvalifikacije, posodabljanje znanja v šolah ter javnih in zasebnih zavodih. Usposabljanje lahko poteka na vseh področjih, ki vplivajo na proces učenja posameznika, kakor je poznavanje predmeta, metode učenja in poučevanja, pedagogika, psihologija, organizacijski pristopi, teorije in prakse.

izobraževalnega sektorja, in to bi moralo biti priznано in nagrajeno v njihovih lastnih sistemih.

- **mobilni poklic:** mobilnost bi morala biti osrednja sestavina začetnih in nadaljevalnih izobraževalnih programov učiteljev. Učitelje bi morali spodbujati, da sodelujejo pri evropskih projektih in da za poklicni razvoj nekaj časa delajo ali študirajo v drugih evropskih državah. Tistim, ki to storijo, je treba v državi gostiteljici priznati njihov status, v domači državi pa priznati in ceniti njihovo sodelovanje. Obstajati bi morala tudi možnost mobilnosti med različnimi ravni izobraževanja in različnimi poklici v izobraževalnem sektorju.
- **poklic na temelju partnerstva:** zavodi za izobraževanje učiteljev bi morali svoje delo organizirati v sodelovanju in partnerstvu s šolami, lokalnimi delovnimi okolji, izvajalci delovnega usposabljanja in drugimi zainteresiranimi stranmi. Visokošolski zavodi morajo zagotoviti, da pri poučevanju uporabljajo znanje iz obstoječe prakse. Partnerstva izobraževanja učiteljev, ki poudarjajo praktične spretnosti ter akademsko in znanstveno osnovo, bi morala učiteljem zagotavljati kompetence in samozaupanje, da lahko vplivajo na svojo in tujo prakso. Izobraževanje učiteljev bi bilo treba podpirati in moralo bi biti tudi predmet študij in raziskav.

Uspešno delovanje: ključne kompetence

Poučevanje in izobraževanje prispevata h gospodarskim in kulturnim vidikom družbe znanja in jih je zato treba obravnavati v njihovem družbenem okviru. Učitelji bi morali biti sposobni:

- **delati z drugimi:** opravljajo poklic, ki bi moral temeljiti na socialnem vključevanju in razvijanju potencialov vsakega učenca. Poznati morajo človekovo rast in razvoj in morajo prikazati samozaupanje pri stikih z drugimi. Sposobni morajo biti delati z učenci kot posamezniki in jih podpirati pri njihovem razvoju v sodelujoče in dejavne člane družbe. Morali bi biti tudi sposobni delati na načine, ki povečujejo kolektivno inteligenco učencev, ter sodelovati s kolegi in s tem poudariti svoje lastno učenje in poučevanje;
- **delati z znanjem, tehnologijo in informacijami:** sposobni morajo biti delati z različnimi vrstami znanja. Njihova izobrazba in poklicni razvoj bi jim morala omogočati dostop, analiziranje, vrednotenje, razmišljanje in prenašanje znanja, če je primerno, z učinkovito uporabo tehnologije. Njihove pedagoške spretnosti bi jim morale omogočati oblikovanje in vodenje učnega okolja in ohranjanje intelektualne svobode pri izbiri podajanja izobraževanja. Njihovo poznavanje uporabe IKT bi jim moralo omogočati njegovo učinkovito vključevanje v učenje in poučevanje. Sposobni morajo biti usmerjati in pomagati učencem pri omrežjih, kjer so informacije na voljo ali se lahko oblikujejo. Dobro morajo poznati predmet in videti v učenju vseživljenjsko potovanje. Njihove praktične in teoretične spretnosti jim morajo tudi omogočati, da se učijo iz lastnih izkušenj in prilagodijo širok spekter strategij za učenje in poučevanje potrebam učencev;
- **delati z družbo in v družbi:** sodelujejo pri pripravi učencev na globalno odgovornost, ki jo prinaša vloga državljanov EU. Učitelji bi morali biti sposobni pospeševati mobilnost in sodelovanje v Evropi ter spodbujati spoštovanje kultur in razumevanje med njimi. Poznati bi morali ravnotežje med spoštovanjem in

zavedanjem raznolikosti kultur učencev in ugotavljanjem skupnih vrednot. Razumeti morajo tudi dejavnike, ki ustvarjajo socialno kohezijo in izključevanje v družbi in se zavedati etične razsežnosti družbe znanja. Sposobni morajo biti učinkovito delati z lokalno skupnostjo ter s partnerji in zainteresiranimi stranmi v izobraževanju – starši, zavodi za izobraževanje učiteljev in predstavniki skupinami. Njihove izkušnje in strokovno znanje bi jim moralo omogočati, da prispevajo k sistemom za zagotavljanje kakovosti.

Delo učiteljev na vseh teh področjih bi moralo biti umeščeno v poklicno kontinuiteto vseživljenjskega učenja, ki vsebuje začetno izobraževanje učiteljev, uvajanje in trajni poklicni razvoj, saj ne gre pričakovati, da bodo na koncu svojega začetnega učiteljskega izobraževanja imeli vse potrebne kompetence.

Priporočila nacionalnim in regionalnim oblikovalcem politike

Odgovornim za oblikovanje politike na nacionalni ali regionalni ravni so za izvajanje politik v skladu s temi skupnimi evropskimi načeli namenjena naslednja priporočila:

1. Učiteljski poklic potrebuje dobro izobrazbo:

- učitelji morajo imeti diplomu visokošolskega zavoda ali enakovredno,
- tisti, ki učijo na področju začetnega poklicnega izobraževanja, morajo imeti visoko izobrazbo iz svojega poklicnega področja in ustrezno pedagoško kvalifikacijo,
- programi izobraževanja učiteljev morajo biti na razpolago na vseh treh stopnjah⁴ visokega izobraževanja, da se zagotovi njihovo mesto na področju evropskega visokega šolstva in poveča možnost napredovanja in mobilnosti v poklicu,
- spodbujati je treba prispevek na raziskovanju in dokazovanju [*research and evidence based practice*] temelječe prakse k razvoju novega znanja o izobraževanju in usposabljanju.

2. Učiteljski poklic je treba videti kot kontinuiteto, ki vsebuje začetno izobraževanje učiteljev, uvajanje in trajni poklicni razvoj:

- za trajni poklicni razvoj učiteljev so potrebne dosledne in ustrezno financirane strategije vseživljenjskega učenja, ki zajemajo formalne in neformalne razvojne dejavnosti. Te dejavnosti, ki vsebujejo usposabljanje o predmetu in pedagoško usposabljanje, bi morale biti na razpolago med celotno poklicno potjo in biti ustrezno priznane,
- vsebina začetnih in trajnih programov poklicnega razvoja bi morala odražati pomembnost interdisciplinarnih in sodelovalnih pristopov k učenju.

3. Spodbujati je treba mobilnost učiteljskega poklica:

- projekte mobilnosti za učitelje je treba pospeševati in spodbujati kot sestavni del začetnih in trajnih programov poklicnega razvoja,
- začetni in trajni programi poklicnega razvoja morajo zagotavljati učiteljem znanje in izkušnje o evropskem sodelovanju, da bi lahko cenili in spoštovali kulturno raznolikost in vzgajali učence v globalno odgovorne državljanke EU,
- med začetnim izobraževanjem učiteljev in v trajnih programih poklicnega razvoja morajo biti na razpolago možnosti učenja evropskih jezikov, skupaj z uporabo specialnega besedišča, in to učenje je treba spodbujati,

⁴ Dodiplomski, magistrski in doktorski v pomenskih zvezah bolonjskega procesa.

- prednostna naloga mora biti razvijanje večjega zaupanja in preglednosti kvalifikacij učiteljev v Evropi, da se omogoči medsebojno priznavanje in večja mobilnost.
4. Učiteljski poklic bi moral delovati v partnerstvu z drugimi zainteresiranimi stranmi:
- da bi podprli visoko kakovostno usposabljanje in učinkovito prakso ter oblikovali omrežja inovacij na lokalni in regionalni ravni, je treba spodbujati partnerstva med zavodi, kjer bodo učitelji zaposleni, industrijo, izvajalci usposabljanja in visokošolskimi zavodi.